

Відгук
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.088
26.05.2025р.
(Людмила Хоружий)

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.088
у Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
завідувачці кафедри освітології та психолого-
педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Людмилі ХОРУЖІЙ

ВІДГУК

офіційного опонента **Гуральник Наталії Павлівни**
доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри
фортепіанного виконавства та педагогіки мистецтва
Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського

УДУ імені Михайла Драгоманова на кваліфікаційну наукову працю
**Ісаєнко Ганни Петрівни «Методика формування навичок слухового
самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з
інструментального ансамблю»**
на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора філософії з галузі знань
01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми рецензованої роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки.

У дослідженні представлено теоретичне обґрунтування та запропоновано розв'язання проблеми формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю. Актуалізовано проблему якості підготовленості кваліфікованих фахівців мистецького фаху, здатних у своїй самостійній професійній діяльності реалізовувати психолого-педагогічні та музично-виконавські компетентності.

Обрана тема актуалізована ускладненнями мистецько-освітньої галузі у зв'язку з активним застосуванням інформаційно-комунікативних технологій, online навчання, і, головне, в обраній проблематиці – здатністю суб'єктів освіти до перцепції, рефлексії та аналітичного прогнозування й регулювання своєї навчально-виконавської діяльності, успішність якої унеможливорюється без сформованих навичок слухового самоконтролю.

Багатовимірність сутності цієї категорії, що охоплює внутрішні та зовнішні механізми складових досліджуваного процесу, оцінювання, корекції власної діяльності викладача музичного мистецтва, актуалізує звернення авторкою особливої уваги на слуховий самоконтроль як провідний вид професійної діяльності музиканта, викладача та виконавця, здатність майбутнього фахівця критично ставитись до відтворення музичного звукопису, презентованого слухачам у власному виконанні, демонстрації свого акустично-тембрового інтерпретаційного уявлення та самоаналізу прогнозованого результату.

Актуальність обраної проблеми формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях інструментального ансамблю своєчасно привернула увагу дисертантки і стала предметом її безпосереднього дослідження. В освітній галузі, у межах якої реалізуються сучасні підходи до вирішення проблеми набуття необхідної компетентності фахівців, відбувається оновлення методичного забезпечення їх підготовки, у тому числі в мистецтві, в яких є можливість мобільно змінювати змістові та організаційні форми освітнього процесу зі суб'єктами мистецької школи. Це врегульовується законами України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (чинна ред. 2025), «Концепцією педагогічної компетентності майбутніх учителів» (2022), іншими документами, а також відповідними Стандартами.

На підставі ретельного вивчення та аналізу представленої дисертації Г.П. Ісаєнко **«Методика формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю»**, її теоретичними висновками та практичними результатами, ознайомлення із опублікованими працями можна стверджувати, що існує необхідність осучаснення методів та форм набуття відповідних навичок слухового самоконтролю під час музично-ансамблевого навчання, які дотепер не були висвітлені у науковому дискурсі, тому тема дослідження актуальна, обрана для наукового дослідження вчасно і вдало.

Дисертацію виконано у межах реалізації комплексної науково-дослідної теми кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (2016 – 2025) (номер державної реєстрації 0116U003993).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

На підставі ретельного вивчення результатів дослідження Г.П. Ісаєнко можемо стверджувати, що робота логічно вибудована, містить всі структурні елементи, відзначається обґрунтованістю та достовірністю наукових

положень, теоретичних висновків та результатів дослідження, що підтверджується глибиною методологічної, теоретичної мистецько-творчої бази, її прикладним характером, спрямуванням компетентностей і програмних результатів навчання. Це засвідчує глибока теоретична база використана для обґрунтування понятійного апарату. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 285 сторінок (основна частина – 212 сторінок); список використаних джерел – містить 322 найменування (зокрема, 66 – зарубіжні видання іноземними мовами; додатки представлені на 37 сторінках). Робота містить 24 таблиці, 11 рисунків в основному тексті роботи.

В *анотації до дисертації* представлені основні результати дослідження; їх наукову новизну та практичне значення; надані відомості про апробацію результатів проведеного дослідження й ключові слова.

У *вступі* розкрито та обґрунтовано актуальність обраної теми, її зв'язок із комплексною науково-дослідною темою кафедри музикознавства та музичної освіти Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, грамотно визначено мету, об'єкт та предмет дослідження, завдання, методи наукового пошуку, наукову новизну, практичне значення дослідження, представлено відомості про апробацію та впровадження його результатів

Це характеризує науково-понятійний апарат логічним та обґрунтованим.

У *першому розділі дисертації «Теоретичні основи формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю»* розкрито теоретичні основи проблеми формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи. Схвальної оцінки заслуговує не лише сам факт аналізу й узагальнення трактування ключових дефініцій українськими та зарубіжними науковцями, а їх глибина та доцільність. У результаті аналізу наукових джерел (значний масив сучасних видань та джерел, що містять фундаментальні теоретичні висновки) встановлено декілька функцій слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю (технічна, координувальна, емоційна, інтерактивна, оцінювальна, контролювальна); представлено інтерпретацію поняття «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи», що охоплює інтонаційну точність; ритмічну організованість; динамічну виразність; тембральна чистота; баланс у грі.

Теоретично обґрунтовано та показано, що слуховий самоконтроль тісно пов'язаний зі внутрішньо слуховими уявленнями, оцінкою і наступною

корекцією виконання, що він є психологічним компонентом саморегуляції та актуалізується як самодостатній феномен певного етапу в роботі майбутнього викладача мистецької школи над музичним твором. Виокремлено низку методологічних підходів до формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю (аксіологічний, міждисциплінарний, системний, діяльнісний, рефлексійний, сенсорно-фізіологічний, компетентнісний), що визначило стратегію наукового пошуку і забезпечило цілісність аналізу. У контексті методологічних підходів винайдено низку педагогічних принципів (системності та послідовності; цілісності; інтегративності та практичної спрямованості; індивідуалізації; ціннісного резонансу; функціональності; активізації слухових уявлень; автоматизації вмінь та дій; рефлексії слухового сприйняття).

В обґрунтуванні структурних складових враховані особливості ансамблево-інструментальної підготовки майбутніх фахівців, визначено та схарактеризовано структурні компоненти навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, перцептивно-операціональний, рефлексійно-слуховий). Їх зміст уможливив власне осмислення та розкриття сутності й структури ключової дефініції дослідження, авторське трактування поняття «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи» як усвідомлений комплекс автоматизованих дій та вмінь. На наш погляд, до результативної складової змісту визначення доцільно було додати ще й процесуальну складову. Але це авторська позиція, яку варто поважати.

У другому розділі дисертації *«Методика формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю»* авторка представила особливості ансамблево-інструментальної підготовки майбутнього викладача мистецької школи, серед яких провідними означені володіння навичками ансамблевого музикування, об'єднання студентів з різним рівнем виконавських навичок в один колектив, «відчуття партнера», самоконтроль та адекватна самооцінка власних і колективних ігрових дій, спільна інтерпретація музичного твору, якісне виконання своєї партії.

Позитивної оцінки заслуговує розроблений діагностичний інструментарій: визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, перцептивний, рефлексійний) та їх показники; виокремлено та обґрунтовано три рівні сформованості навичок слухового самоконтролю, що забезпечило проведення констатувального експерименту.

На високу оцінку заслуговує обґрунтована авторська методика формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, у контент якої увійшли: розробка змісту, форм та засобів формування навичок слухового самоконтролю. Цікавою та корисною є система засобів навчання з використанням вербальної та невербальної комунікації, музично-інтонаційні, візуально-контактні, інформаційні, знакових систем, ін. та методичний комплекс, що містить чотири групи методів та прийомів. До першої групи методів віднесені: ціннісно-смыслового резонансу, герменевтичного аналізу музичного твору, афіліації, створення ситуацій успіху; до другої – семантичного аналізу музичних творів, зворотного навчання Teach-back, ансамблевої взаємодії, ін; до третьої групи – симультанного охоплення музичного твору, прогнозування, дискретно-висотного інтонування мелодії, «ідеомоторний» метод, ін.; до четвертої групи методів віднесені: звукова багато варіативність, слухова та кінестетична взаємодія, активізація виконавського музичного мислення, розвитку рефлексійних навичок, ін. Високої оцінки заслуговує оригінальний метод «Tutorial», який осучаснено створенням авторського каналу для використання майбутніми викладачами.

Продуктивним та цікавим є третій розділ дисертації – *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю»*, у якому представлено процес формувального етапу експерименту, що об'єднав такі три етапи: спонукально-діалогічний, розвивально-дієвий та практично-творчий, дослідно-експериментальну перевірку ефективності методики формування навичок слухового самоконтролю. Аналіз результатів респондентів експериментальної та контрольної груп, проведений за допомогою контрольнo-порівняльного методу, довів ефективність запропонованої методики формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю. Для забезпечення коректності проведення експериментальної роботи, об'єктивного оцінювання її ефективності застосовано методи статистичної обробки даних.

Кількісні та якісні показники результатів експериментального дослідження, обрана діагностична методика та її застосування засвідчують її ефективність, що проявилась у зростанні позитивної динаміки сформованості навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи. Ці результати підтверджені уведенням та упровадженням їх у навчальний процес Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Університету Григорія Сковороди в Переяславі розробленого організаційно-методичного забезпечення формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

У висновках, що сформульовані коректно, узагальнено і викладено всі основні здобутки дисертантки з перспективою подальших досліджень.

3. Нові факти, одержані здобувачем. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи Г.П. Ісаєнко полягає у визначенні та обґрунтуванні науково-теоретичних висновків стосовно формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, а саме: *вперше* визначено методологічні підходи до формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю (аксіологічний, міждисциплінарний, системний, діяльнісний, рефлексійний, сенсорно-фізіологічний, компетентнісний) та педагогічні принципи (системності та послідовності, цілісності, інтегративності та практичної спрямованості, індивідуалізації, ціннісного резонансу, функціональності, активізації слухових уявлень; автоматизації вмінь та дій, рефлексії слухового сприйняття); виокремлено та схарактеризовано структурні компоненти слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, перцептивно-операціональний, рефлексійно-слуховий); також визначено авторське поняття «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи» як усвідомлений комплекс автоматизованих дій та вмінь, що пов'язані з інтонуванням і корегуванням параметрів звуку під час гри на музичному інструменті у процесі ансамблевого музикування, які необхідні для активного сприймання і відтворення еталонного виконання музичного твору; розроблено діагностичний інструментарій дослідження – критерії оцінки сформованості досліджуваного феномена (мотиваційний, когнітивний, перцептивний, рефлексійний), відповідні показники та рівні (високий, середній, низький); обґрунтовано методику формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (збагачення системи мотивації професійного розвитку, доповнення робочих програм навчальних дисциплін, інтеграція мотивувально-стимулювальних пізнавальних, наочно-слухових, творчо-практичних, перцептивних та рефлексійних методів, застосування зворотного зв'язку, що передбачає перцепцію та рефлексію здобувачів освіти); визначено відповідні етапи формування навичок слухового

самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи (спонукально-діалогічний, розвивально-дієвий, практично-творчий).

Уточнено сутність ключових понять дослідження, зокрема: «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи» як здатність свідомо контролювати та коригувати гру на музичному інструменті на основі власного слухового сприйняття, що охоплює такі аспекти як: інтонаційна точність (контроль висоти звуку для нетемперованих інструментів), ритмічна організованість (відповідність виконання заданому темпу, ритмічного малюнку), динамічна виразність (регулювання сили звуку, нюансування), тембральне відчуття (вміння чути та відтворювати характерний тембр інструменту), баланс у грі (відчуття ансамблю); сутність поняття «методика формування навичок слухового самоконтролю» як систему науково-методологічних (підходів, принципів), методичних (форми, засоби, методи, прийоми) елементів, які є фундаментом для створення ефективного середовища формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю. *Подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи підготовки майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликають сумніву й підтверджується результатами представленого дослідження.

Детальне вивчення наданих матеріалів роботи дозволили зробити висновок про наукові результати Г.П. Ісаєнко, що базуються на глибокій змістовій базі розробки досліджуваної проблеми, аналізі та узагальненні науково-практичних підходів її вирішення, опрацюванні значного масиву літературних джерел, у тому числі іноземних. Отже є підстави стверджувати, що визначена мета дисертації у ході виконання дослідження досягнута, намічені завдання розв'язані, дисертація є завершеною науковою працею.

Аналіз рукопису дисертації та наукових публікацій Г.П. Ісаєнко своїм змістом доводять обґрунтованість та достовірність наданих результатів. Узагальнення автором роботи результатів аналізу науково-теоретичних висновків уможливило визначити методологічні засади дослідження, надати своє розуміння ключових понять та їх специфічну модифікацію з огляду на обрану проблему формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю, визначити сучасні досягнення вітчизняної мистецької школи в парадигмі самостійної активності суб'єктів освіти під час набуття відповідних фахових навичок. Проведений у роботі системний аналіз представлених дефініцій дослідження дозволи уточнити поняття «самоконтроль», сутність поняття

«слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи», сформулювати власне розуміння феномена «навички слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи» як усвідомленого комплексу автоматизованих дій та вмінь, що пов'язані з інтонуванням і корегуванням параметрів звуку під час гри на музичному інструменті у процесі ансамблевого музикування, які необхідні для активного сприймання і відтворення еталонного виконання музичного твору.

5. Повнота викладених наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Проаналізовані публікації Г.П. Ісаєнко, значна їх кількість та якісне різноспрямоване змістове наповнення, засвідчили відповідність вимогам до оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Основний зміст дослідження відображено в 11 наукових працях (7 статей, з них 1 у співавторстві) у фахових наукових виданнях України; 4 публікації з додатково висвітленими науковими результатами дисертації.

Дисертація Г.П. Ісаєнко виконана на належному науково-методологічному рівні, її результати мають теоретичне та практичне значення. Анотація відповідає змісту дисертаційної роботи. Рівень апробації є достатнім та підтверджується активною участю здобувачки в багатьох науково-практичних конференціях різного рівня, 7 міжнародних та 5 всеукраїнських.

Отримані авторкою результати з формування навичок слухового самоконтролю на заняттях з інструментального ансамблю сприятимуть подальшому удосконаленню та самовдосконаленню фахової підготовки майбутніх викладачів мистецької школи, їх методичної компетентності в процесі підготовки в закладах вищої мистецької освіти.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Практична значущість отриманих результатів полягає у: створенні авторського YouTube-каналу, на якому представлені туторіали (практичні поради щодо методів формування навичок слухового самоконтролю <https://www.youtube.com/channel/UCkS9aGyhoybiLbs6lnoxS0g>); збагаченні змісту робочих програм навчальних дисциплін зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) освітнього рівня («Інструментальний ансамбль», «Камерний ансамбль», «Фахова музично-виконавська підготовка», «Оркестровий клас», «Творчо-виконавські студії», «Ансамблеве виконавство (інструментальне)», «Оркестровий клас», «Музикування в малих формах», «Ансамбль») та 014 Середня освіта (Музичне мистецтво): «Інструментальний ансамбль: виконавський практикум», «Акомпанемент та імпровізація на академічних та електронних музичних інструментах», «Оркестрова та

інструментально-виконавська підготовка». Результати, висновки та рекомендації, сформульовані на основі проведеної експериментальної роботи, можуть використовуватися в освітньому процесі здобувачів освіти мистецької школи та бути корисними під час написання навчально-методичних посібників, розроблення робочих програм навчальних дисциплін тощо.

7. Дискусійні положення та зауваження.

Зазначене дає підстави стверджувати, що представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, а її результати мають важливе теоретичне, методичне та практичне значення для розвитку та осучаснення мистецької освіти.

У цілому високо оцінюючи здобутки Ісаєнко Ганни Петрівни, висловимо наступні побажання та зауваження:

1. У роботі надано авторське розуміння поняття «слуховий самоконтроль майбутнього викладача мистецької школи» (с. 88 дисертації), в якому вказується на «здатність свідомо контролювати та коригувати гру на музичному інструменті на основі власного слухового сприйняття...» і далі по тексту, розкривається низка складових, що входять у цей контент. Нам вдається, що указані складові точно розкривають саме «музично-слуховий контроль» виконавця на музичному інструменті. У процесі узагальнення слухового самоконтролю як загальнопедагогічного смислу, загубилась його музична специфіка. Хоча в змісті визначення часто і точно згадувалась його музично-звукова природа. Вимагає пояснення, чому авторка не указує прямо на музичну специфіку слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи?

2. У роботі використана велика кількість доцільних та корисних для отримання бажаного результату завдань, цікавих, точно спрямованих на мету формування. Оцінка та підрахування результатів відбувалось за різними шкалами: за 10 бальною, 12 бальною, навіть 21 бальною системою. Чим пояснюється неоднозначність вибору шкали оцінювання?

3. У представлених ключових словах можна було використати більш ємний зміст деяких з них. Зрозуміло бажання авторки не втратити винайдені ключові смисли. Натомість така велика кількість ключових слів не сприяє зосередженню уваги саме на ключових смислах, що є провідними та такими, які сприяють визначенню новизни роботи. Наприклад, «навички слухового самоконтролю» вже представлені окремо кожним словом, «інструментальне виконавство» представлено двічі, застосування об'єднаного виразу: «внутрішньо музично слухові уявлення» зосередили б увагу саме на музичній концепції слухового самоконтролю.

4. У назві підрозділу 1.1. Ви розкриваєте сутність самоконтролю та слухового самоконтролю з позицій філософії, фізіології, психофізіології музичної психології та інших галузь. Чому ж у назві підрозділу Ви звели цю багатогранну дефініцію лише до психолого-педагогічного аспекту?

5. На с. 92 на рисунку 2.1. представлено особливості ансамблево-інструментальної підготовки. Указано шість особливостей. Поясніть, чому Ви позбавили взаємозв'язків між ними та ключовою особливістю, «самоконтроль та адекватна самооцінка власних і колективних ігрових дій» і не указали стрілочками їх смислову єдність? Вона на рисунку дуже відчутно проглядається.

Проте, висловлені зауваження не знижують науково-теоретичної та практичної цінності здійсненого дослідження, що є цілісним, самостійним, завершеним науковим доробком, якому характерно наявність висунутої та обґрунтованої концепції, наявності новизни, глибиною методологічних підходів, логікою розгортання матеріалу, структурованістю, повнотою висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації чітко сформульовані, відповідають поставленим завданням, послідовно викладені відповідно основному тексту. Результати проведеного дослідження дають підстави уважати, що вихідні методологічні позиції вірні, визначені завдання розв'язані успішно.

8. Загальний висновок.

Дисертація Ісаєнко Ганни Петрівни є завершеним, самостійним, фундаментальним дослідженням з актуальної проблеми мистецької освіти, методики підготовки майбутнього викладача мистецької школи, що відрізняється оригінальністю, обґрунтованістю теоретичного аналізу, вагомістю отриманих результатів, методичних проєктів і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації та плагіату. Використані теоретичні висновки, методичні застосування та тексти інших авторів мають належне посилання на відповідне джерело.

Поставлені в дисертації наукові завдання повністю виконані, здобувачка повністю оволоділа методологією наукової діяльності.

Уважаємо, що дисертаційна робота здобувачки наукового ступеня доктора філософії ІСАЄНКО Ганни Петрівни на тему «Методика формування навичок слухового самоконтролю майбутнього викладача мистецької школи на заняттях з інструментального ансамблю» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципи академічної доброчесності та є закінченим, самостійним, зрілим цілісним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Представлена дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України у п.п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022), а здобувачка ІСАЄНКО Ганна Петрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фортепіанного виконавства
та педагогіки мистецтва
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

